

VĒSTURES AVOTI

CĒSU KAUJU ATSKAŅAS LIEPĀJĀ 1919. GADA JŪNIJA BEIGĀS: BRITU UN AMERIKĀŅU MISIJU DALĪBNIEKU LIECĪBAS

Ēriks Jēkabsons

Neatkarības kara laikā situācija Latvijā bija īpaši sarežģīta pat uz visa reģiona fona. Apliecinājums tam ir arī 1919. gada pavasara un vasaras norises, par kuru epicentru lielā mērā kļuva Liepājas pilsēta. Igaunijas armijas un tās sastāvā esošās Ziemeļlatvijas brigādes uzvara pār vācu spēkiem jūnija beigās pie Cēsīm deva iespēju Kārļa Ulmaņa Pagaidu valdībai 27. jūnijā nokāpt no kuģa Liepājas pilsētā (valdība bija spiesta pārtraukt darbu Liepājā pēc vācu 16. aprīļa apvērsuma, turpinot ierobežotu darbību uz tvaikoņa “Saratov” klāja Liepājas ostas reidā, britu karakuģu apsardzībā), bet jūlija sākumā atgriezties Rīgā. Līdz ar to tā beidzot varēja pārņemt kontroli pār no boļševiku varas atbrīvoto Latvijas teritoriju. Beidza pastāvēt Andrieva Niedras provāciskā valdība, un iespaidu zaudēja Padomju Latvijas valdība, kas formāli vēl kādu laiku darbojās Latgalē.

Liepājas pilsētu – vienu no bijušās Krievijas impērijas nozīmīgākajām ostām – kopš 16. aprīļa apvērsuma pilnībā kontrolēja vācieši. Vienlaikus darbību tajā turpināja Rietumu lielvalstu misijas un pārstāvji. Cēsu kauju starplaikā jūnija vidū miera sarunas starp Vāciju un Sabiedrotajiem Parīzē sasniedza kulmināciju, pēdējiem izvirzot Vācijai ļoti smagus miera noteikumus. Rezultātā vācu spēku pavēlnieks Latvijā Rīdigers fon der Goltcs (*von der Goltz*) un viņam pakļautie virsnieki bija pārlicināti, ka Vācija tos nepieņems un atsāksies plaša karadarbība. Šādu iespēju pielāva arī Latvijā esošās Lielbritānijas, Francijas un ASV

misijas, kuras 18.–19. jūnijā pilnībā atstāja 22. maijā vācu spēku ieņemto Rīgu, pārcēlās uz Liepāju un 20.–21. jūnijā kopā ar šajā pilsētā strādājošajiem to locekļiem patvērās uz Liepājas ostā esošajiem kuģiem, kas no ostas izbrauca ārējā reidā un tur gaidīja ziņas par norisēm Parīzē. Savukārt vācu spēki, gatavojoties karadarbībai, 23. jūnijā atstāja pilsētu, izejot ārpus Sabiedroto kuģu artilērijas sniedzamības robežām. Tomēr Parīzē šajā dienā Vācija piekāpās, paužot gatavību pieņemt smagos miera nosacījumus, kas nākamajā dienā (pēc ziņas saņemšanas no Parīzes) izraisīja Liepājā, Tallinā un citur esošo Sabiedroto jūrnieku un misiju locekļu liksmību, salūtus u.c. (jau 23. jūnijā amerikāņi no kuģa “Lake Tulare” nosūtīja telegrāfisku sveicienu Liepājas ostā esošā britu karakuģa “Royalist” komandai. Bet britu vakarā sūtītajā atbildē bija runa par “taisnīguma” uzvaru pār “huņņu brutalitāti” un izteikta cerība par “anglosakšu draudzības” stiprināšanu¹). Vienlaikus vācu spēki pie Cēsīm cieta izšķirošu sakāvi, igauņiem turpinot tiem sekot līdz pat Rīgas pievārtei un uzsākot pilsētas bombardēšanu. Politiskais stāvoklis uz laiku visu atstātajā Liepājā krasi mainījās. 24. jūnijā Sabiedroto misijas sāka atgriezties pilsētā.

Jau 23. jūnijā vācu okupācijas pārvalde bija oficiāli izbeigusi darbību Liepājā, tomēr ārpus tās vēl zināmu laiku saglabāja iespaidu, ko izjuta arī Sabiedrotie. Piemēram, 24. jūnija pēcpusdienā automašīnā uz Rīgu devās Amerikas palīdzības administrācijas leitnanti Džordžs Heringtons (*Harrington*) un Donalds Hārdijs (*Hardy*). Apmēram 4 kilometrus no pilsētas (netālu no Grobiņas) viņus apturēja vācu karavīru grupa, kas ar ratiem bija aizbarikādējuši ceļu. Vācieši pieprasīja caurlaides, atņemot Hārdijam kinokameru un vācu komandantūras agrāk izsniegtās caurlaides. Kad amerikāņi skaidroja, ka viņi dodas uz Rīgu, lai palīdzētu iedzīvotājiem, sekoja atbilde, ka tam nav nozīmes un viņi ir apcietināti. Uz sacīto, ka noslēgts miers, virsnieks atbildēja, ka tam netic, bet, ja tā ir patiesība, tad tā ir “liela kļūda”. Turklāt vācieši paziņojuši: “Kaut arī miera līgums parakstīts,

mēs neatzīstam to, jūs, amerikāņi, gribat nožmiegt [*strangle*] mūs, bet mēs nožmiegsim jūs, mēs vēl redzēsim, kurš ir uzvarējis karu, mēs joprojām karojam ar Lielbritāniju un Ameriku.” Vācu karavīru uzvedība bijusi “ārkārtīgi bezkaunīga”, un virsnieki pat nav centušies tos apvaldīt. Kad tika piedraudēts par notikušo ziņot vācu varas iestādēm, virsnieks pats ar tām telefoniski sazinājās, pēc tam atdeva kameru un caurlaides, atļaujot turpināt ceļu. Minētais izraisīja plašu sarakstīšanos un protestus no Liepājas līdz Parīzei.²

25. jūnijā Liepājā notika svinīgs dievkalpojums un iedzīvotāju manifestācija. Tās priekšgalā aiz orķestra tika nests Latvijas karogs, bet aiz tā – Lielbritānijas, Francijas un ASV karogi. Apmēram 20 000 cilvēku manifestācija vispirms apmeklēja angļu misijas mītņi, pēc tam – Romas viesnīcu, kur tika nospēlētas minēto valstu himnas, manifestantus no balkona sveica Francijas misijas vadītājs Emanuils Diparkē (*Duparquet*) un Amerikas palīdzības administrācijas majors Dovs Brūkingss (*Brookings*).³

Manifestācijas laikā 25. jūnijā gadījās arī kuriozs – Liepājā steigā savāktais latviešu karavīru orķestris kā ASV himnu nospēlējis vēsturisko, bet noteikti ne oficiālo amerikāņu dziesmu “Yankee Doodle”.⁴ Arī Amerikas palīdzības misijas vadītājs Džons Grūms (*Groome*) ar zināmu humora pieskaņu ziņoja, ka melodija spēlēta ļoti oficiāli un bijis interesanti vērot, kā klātesošie amerikāņi stāvējuši miera stājā no tās sākuma līdz beigām.⁵ Grūms atcerējās, ka 25. jūnija rītā pie viņa ieradusies vietējā “dāmu komiteja” ar ziediem, pauzdamā prieku un pateicību par darba atsākšanu, bet nākamajā dienā ieradušies četri pilsētas pārstāvji (tērpušies “vakartērpos, acīmredzot izīrētos vai aizņemtos šim gadījumam”), arī izsakot tās pašas jūtas, tikai garākā formā (Grūms rakstīja, ka “par laimi” tulks varējis atcerēties tikai trešo daļu no adrese, kas nolasīta). Grūms atbildē puda apmierinājumu ar iespēju palīdzēt cietējiem, kā arī uzsvēra – misijas piegādātā pārtika nāk no ASV, bet bērniem pārtika tiek izsniegta kā amerikāņu tautas dāvinājums, turklāt neviena cita

no Sabiedrotajām lielvalstīm to nedara. Nākamajā dienā pie viņa atkal ieradusies “kārtējā komiteja”, lūdzot pieņemt Liepājas pilsoņus, kas orķestra pavadībā vēlas pateikties. Grūms rakstīja, ka viņam bija apnikušas daudzās pateicības delegācijas, kas pagarinājušas darba laiku, tāpēc, aizbildinoties ar aizņemtību, lūdzis uzņemties to pieņemšanu Brūkingam, ko tas arī darījis.⁶

Savukārt 26. jūnijā pie pilsētas Kūrmājas notika svinīgā vācu okupācijas laikā uzbūvēta pieminekļa nogāšana, piedaloties arī Sabiedroto misiju pārstāvjiem. Notiekošo vēroja Amerikas palīdzības administrācijas Publicitātes departamenta darbinieks Evans Formens (*Foreman*), kurš to dēvēja par likumsakarīgu, jo piemineklis ilgstoši bijis kā “dadzis aci”, pasākumā piedalījies “gavilējošs pūlis”, kā arī Francijas misijas vadītājs, kurš “sēdēja ļoti ērtā krēslā un vēroja, kā Vācijas impērijas ērglis no pieminekļa augšdaļas tika norauts un triecās pret zemi, sajūsmas un prieka saucienu vētras pavadīts”.⁷ 27. jūnijā E. Formens ziņoja par 26. jūnija vakarā skvērā pie viesnīcas notikušo iedzīvotāju pateicības demonstrāciju, kurā piedalījās apmēram 5000 cilvēku un kuras priekšā uzstājās Grūms un Brūkingss.⁸ 27. jūnijā Sabiedroto misiju pārstāvji piedalījās arī krastā izkāpušās K. Ulmaņa valdības sagaidīšanas pasākumos.⁹ Tieši šajā laikā Liepājā K. Ulmanis piekrita Sabiedroto misiju viņam izvirzītajai prasībai par jaunas koalīcijas valdības izveidi savā vadībā, iekļaujot tajā etnisko minoritāšu pārstāvjus.

Publicētie dokumenti no Lielbritānijas Nacionālā arhīva un Hūvera institūta arhīva Stenforda universitātē atspoguļo, kas notika Liepājā, kur šajā laikā bija sakoncentrējušās gan ārvalstu misijas, gan ievērojami vācu militārie spēki un kur draudēja izcelties tiešs konflikts, sarunām ieejot krīzē Parīzē.

Lielbritānijas politiskās misijas vadītāja Stīvena Talents, Amerikas palīdzības administrācijas misijas vadītāja Džona Grūma, kurš šajā laikā Liepājā pildīja arī promisesošā ASV politiskās misijas vadītāja Vorvika Grīna (*Greene*) pienākumus, un Lielbritānijas kara flotes komodora Artura Dafa ziņojumi šajā

laikā atspoguļo, kā notiekošo redzēja Gofa Sabiedroto misija, amerikāņi un britu karakuģu vadība, kas bija cieši iesaistīti to-reizējās politiskajās norisēs – sarunās ar K. Ulmaņa Pagaidu valdību par jaunu valdību un uz pilsētu no Rīgas atbēgušo provāciskās valdības vadītāju Andrievu Niedru, vācu pieminekļa svinīgajā nogāšanā Liepājā, pilsētas apgādē ar pārtiku, patecīgo pilsētnieku delegāciju pieņemšanā, K. Ulmaņa valdības atgriešanās pasākumā no kuģa pilsētā, kārtības, drošības nodrošināšanā vācu karaspēka atstātajā Liepājā u.c. Ziņojumi savstarpēji cits citu papildina, atsevišķās niansēs pat nedaudz atšķiroties, taču pieļaujamā apjomā, un tie sniedz būtisku, līdz šim Latvijas historiogrāfijā nezināmu informāciju par notikumiem Liepājā šajā vēsturē būtiskajā laikā. Sākotnēji sniegts dokumenta oriģinālteksts angļu valodā, pēc tam – tulkojums latviešu valodā ar komentāriem un skaidrojumiem.

1. dokuments

Lielbritānijas politiskās misijas vadītāja Stīvena Talentsa ziņojums par misijas darbību 22.–29. jūnijā

THE REPORT BY LT.-COL. TALLENTS COVERING PERIOD JUNE 22ND–JUNE 29TH

1. General Gough with General Marsh crossed from Helsingfors to Reval (June 22nd) primarily because of false report sent to him from Captain Knupffer, the naval Representative of the Russian Northern Corps in Reval, to the effect that the corps would have to withdraw from Estonian soil owing to some incident which had occurred on their front. General Gough presumed this message to refer to trouble which was known to have occurred between the Russian Northern Corps and the Ingermanslanders. General Gough had feared that any such movement would at any rate be interpreted by the Estonians as the step towards junction with the Landeswehr then attempting to advance through Wenden.

2. We saw General Laidoner, Commander-in-Chief of the Esthonian forces, and a Count Constantine Krusenstiern, the Diplomatic Representative of the Russian Northern Corps in Reval. [...]

3. We visited the same evening Col. Dawley, the American Military Representative in Reval, and discussed with him the next step to be taken in stopping fighting between the Esthonians and the Baltic Landeswehr. Col. Dawley thought that General Gough ought to telegraph to Major Fletcher asking him to meet him at once off Riga, and suggested that the proper solution of the situation was for the Landeswehr to be allowed to advance through North-West Latvia. I pointed out that any such arrangement would involve granting to the side which had broken the Wenden Armistice precisely those objects for which they had asked before breaking the Armistice. They, in company of their German supporters, were now being driven back by the Esthonians, and such a surrender to them would be both undesirable and impossible to explain. I urged that the situation must be left until General Gough could impose his will upon Major Fletcher, and pointed out that the present tendency of the fighting suggested that this moment might soon arise. General Gough accepted this latter view and returned to Helsingfors late in the afternoon, undertaking to cross again to Reval at any time, on receipt of a telegram from me.

4. On Monday, June 23rd, a number of British officers including General Burt, and other ranks, arrived to join the Allied Military Mission, and took up temporary quarters in Reval.

5. Late on the evening of Tuesday, June 24th, a telegram from the Admiralty reached the Senior Naval Officer at Reval to the effect that the Germans would sign the peace. Late that night all the British ships in the harbour turned on their searchlights and blew their hooters and syrens. The population of Reval appear to have thought that this celebration was in honour of midsummer eve, especially since the following day was the feast of St. John, a public holiday in Reval. They therefore

responded with the firing of a few cannon and the discharge of some rifle shots from the shore.

6. On Thursday, June 26th, General Gough crossed from Helsingfors. I met him on his arrival at Reval and arranged to go down with him that evening to Libau. News had in the meantime reached us that Libau has been evacuated by the Germans, and that troops from Prince Lieven's command were arriving there to keep order. On the previous Sunday General Gough had decided, upon news from Libau, to send down from Reval to Libau at once one thousand men from Col. Semiton's Lettish troops in Esthonia. The dispatch of these had, however, been suspended in view of suggestion from Libau that their relations with Russian forces, newly arrived there, should first be cleared up.

7. We arrived at Libau about midday, June 26th, and found an impressive array of British cruisers and destroyers in the harbour. Commodore Duff, Mr. Grant Watson and Major Keenan joined us on board the "Galatea", and it was decided in conference that the first step was for General Gough to meet Colonel Kanep, Commander of Prince Lieven's troops at Libau. Colonel Kanep came on board and explained that he had lately come through from Warsaw to Wenden. He had intended to join Admiral Kolchak, but Prince Lieven, on seeing his record of service, had asked him to take command of some of his own forces. He, with the troops placed under his command, had declined to fight against Esthonians and had been sent by the Balts to Libau with orders to place themselves under the direction of the Entente. He had with him some 500 Russians. There were also a certain number of Baltic Landeswehr in the town, one squadron of which had placed itself entirely under his control. He undertook to secure control of the remainder to protect the naval harbour and to secure the landing of the Letts when they arrived from Reval, and he accepted the orders of the Allied Mission generally in matters which included any necessary protection of an Ullmanis Government. Arrangements were in

train for the destruction of a monument, erected by the Germans in the town, that evening, and it was decided that the representatives of the Allied Mission should attend the ceremony of destruction.

8. I went across at once to the “Saratov” with Mr. Grant Watson, and discussed with Mr. Ulmanis the establishment of a Coalition Government. It was decided that the late Government should be reinstated, as a proof that the will of the Allies had prevailed, but that an announcement should be made that it would be reconstructed on more representative lines. I provisionally fixed six o'clock on the following day as the time for Mr. Ulmanis' landing and undertook to make certain arrangements for the ceremony, with Col. Kanep. [...]

9. We landed at the town bridge at 7 o'clock, and were met by the detachment of Russians and troops of the Baltisch Landeswehr, whom General Gough inspected. We then walked through the town at the head of the troops, followed by considerable crowd, and came to the German monument in front of the Kurhaus. Here further Russian troops were arranged in a circle, while a large Lettish flag was prominently displayed. Workmen then proceeded to demolish the monument. Owing to its solid construction this took more than two hours. Finally a rope was attached to the eagle on the top of the monument, and a file of workmen and Russian soldiers dragged it down amid the derisive whistling of the crowd. A band then played the British Anthem four times and the Marseillaise twice. Two Lettish representatives made speeches and the gathering finally dispersed about 11 o'clock.

10. At the time of closing this dispatch, the Germans are reported to be not more than six versts from Libau. They are preventing food from entering the town, themselves seizing without payment any supplies sent forward to Libau. On the previous day they had stopped and detained two American officers who were proceeding in a motorcar towards Riga, stating that they did not recognize peace with the Allies.

*Tulkojums*PULKVEŽLEITNANTA TALENTSA¹⁰ ZIŅOJUMS
PAR LAIKA PERIODU NO 22. LĪDZ 29. JŪNIJAM.

1. Ģenerālis Gofs¹¹ kopā ar ģenerāli Māršu¹² ieradās no Helsingforsas¹³ Rēvelē¹⁴ (22. jūnijā), pirmkārt, nepareizā ziņojuma dēļ, ko viņam atsūtīja kapteinis Knupfers,¹⁵ Krievijas Ziemeļu korpusa jūras pārstāvis Rēvelē, ka korpusam būs jāaiziet no Igaunijas teritorijas sakarā ar kādu tā frontē notikušu incidentu. Ģenerālis Gofs domāja, ka šis ziņojums attiecas uz konfliktu, kurš, kā zināms, bija noticis starp Krievijas Ziemeļu korpusu un ingermanlandiešiem.¹⁶ Ģenerālis Gofs bija baidījies, ka jebkāda tāda [korpusa] kustība no igauņu puses varētu tikt uzskatīta par soli apvienošanās virzienā ar landesvēru, kas tieši mēģināja virzīties uz priekšu cauri Cēsīm.

2. Mēs satikām ģenerāli Laidoneru,¹⁷ igauņu spēku virspavēlnieku, un grāfu Konstantīnu Krūzenšternu,¹⁸ Krievijas Ziemeļu korpusa diplomātisko pārstāvi Rēvelē. [...]

3. Tajā pašā vakarā mēs apmeklējām plkv. Dauliju,¹⁹ Amerikas militāro pārstāvi Rēvelē, un apspriedām ar viņu nākamo soli, kāds būtu jāspēr, lai pārtrauktu cīņu starp igauņiem un Baltijas landesvēru. Plkv. Daulijs uzskatīja, ka ģenerālim Gofam vajadzētu telegrafēt majoram Flečeram,²⁰ pieprasot viņam nekavējoties satikšanos pie Rīgas, un piedāvāja, ka labākais situācijas risinājums būtu atļaut landesvēram virzīties cauri Ziemeļrietumu Latvijai.²¹ Es norādīju, ka šāds risinājums nozīmētu dot pusei, kura pārkāpusi Cēsu pamieru, tieši to, ko tā bija pieprasījusi pirms pamiera laušanas. Tagad landesvēru kopā ar tā vācu atbalstītājiem igauņi spiež atkāpties, un tāda piekāpšanās tiem būs gan nevēlama, gan neizskaidrojama. Es aicināju neiejaukties situācijā līdz laikam, kad ģenerālis Gofs varēs uzspiest savu gribu majoram Flečeram, turklāt norādīju, ka pašreizējā tendence kauju gaitā liecina par to, ka šāds brīdis drīz var pienākt. Ģenerālis Gofs pieņēma minēto viedokli un vēlā pēcpusdienā

atgriezās Helsingforsā, apņēmoties atkal ierasties Rēvelē jebkurā laikā, tikko saņems telegrammu no manis.

4. Pirmdien, 23. jūnijā, vairāki britu virsnieki, ieskaitot ģenerāli Bērtu²² un citus, ieradās, lai pievienotos Sabiedroto militārajai misijai, un pagaidām apmetās Rēvelē.

5. Vēlā otrdienas, 24. jūnija, pēcpusdienā vecākajam [britu] kara flotes virsniekam Rēvelē pienāca telegramma no Admirālītātes, informējot par to, ka vācieši parakstīs miera līgumu. Tajā dienā vēlu vakarā visi ostā esošie britu kuģi ieslēdza savus starmešus un pūta savas signāлтаures un sirēnas. Šķiet, Rēveles iedzīvotāji domāja, ka šīs svinības ir par godu vasaras saulgriežu priekšvakaram, īpaši tāpēc, ka nākamā bija Svētā Jāņa diena – oficiāla brīvdiena Rēvelē.²³ Tāpēc viņi atbildēja ar vairāku lielgabalu lādiņu izšaušanu un dažiem šauteņu šāvieniem no krasta.

6. Ceturtdien, 26. jūnijā, ģenerālis Gofs ieradās no Helsingforsas. Es viņu sagaidīju iebraucam Rēvelē un vienojos par došanās kopā uz Liepāju tās pašas dienas vakarā. Tajā laikā mūs bija sasniegusi ziņa, ka vācieši ir atstājuši Liepāju un karaspēks no firsta Līvena²⁴ nodaļas ierodas tur, lai uzturētu kārtību. Pagājušajā svētdienā ģenerālis Gofs, pēc ziņu saņemšanas no Liepājas, bija izlēmis nekavējoties no Tallinas uz Liepāju nosūtīt vienu tūkstoti karavīru no pulkv. Zemitāna latviešu spēkiem Igaunijā. Tomēr viņu nosūtīšana tika uz laiku atlikta, ņemot vērā ieteikumu no Liepājas uzgaidīt, kamēr vispirms noskaidrosies viņu [latviešu] attiecības ar tikko iebraukušajiem krievu spēkiem.

7. Mēs ieradāmies Liepājā ap pusdienas laiku 26. jūnijā un ostā²⁵ ieraudzījām iespaidīgu britu kreiseru un mīnukuģu rindu. Komodors Dafs,²⁶ Granta-Vatsona²⁷ kungs un majors Kīnens²⁸ pievienojās mums uz [kuģa] “Galatea” klāja, un apspriežoties tika nolemts, ka pirmais solis ir ģenerālim Gofam sastapties ar pulkvedi Kanepu²⁹ – firsta Līvena karaspēka komandieri Liepājā. Pulkvedis Kaneps ieradās uz klāja un izstāstīja, ka viņš nesen ieradies no Varšavas Cēsīs. Viņš bija izlēmis doties pie admirāļa Kolčaka³⁰ spēkiem, taču firsts Līvens, apskatījis viņa

dienesta gaitu sarakstu, lūdza uzņemties komandēt daļu no viņa paša spēkiem. Viņš atteicies cīnīties pret igauņiem, un vācbaltieši nosūtījuši to uz Liepāju ar pavēli karaspēka nodaļai stāties Antantes rīcībā. Viņam ir līdzī apmēram 500 krievi. Turklāt Liepājā atradās arī noteikts skaits Baltijas landesvēra [karavīru], no kuriem viens eskadrons pilnībā pārgājis viņa pakļautībā.³¹ Viņš uzņēmās palikušo [īpašumu] apsardzību, lai nodrošinātu Kara ostas drošību, kā arī latviešu drošu izsēšanos krastā, tiem ierodoties no Rēveles, un viņš vispār pakļaujas Sabiedroto misijas pavēlēm lietās, kas ietver jebkādu nepieciešamo aizsardzību Ulmaņa valdībai. Notika sagatavošanās vāciešu pilsētā uzbūvētā pieminekļa nojaukšanai tās dienas vakarā, un tika nolemts, ka Sabiedroto misijai jāapmeklē nojaukšanas ceremonija.

8. Kopā ar Granta-Vatsona kungu es uzreiz devos uz [tvaikoni] "Saratov" un pārrunāju ar Ulmaņa³² kungu koalīcijas valdības izveidi. Tika nolemts, ka jāatjauno bijusī valdība kā apliecinājums tam, ka Sabiedroto griba ir uzvarējusi, taču vienlaikus jāizziņo, ka valdība tiks pārveidota, balstoties uz lielākas pārstāvniecības principiem. Es pagaidām noteicu plkst. 6 nākošajā dienā kā laiku Ulmaņa kunga nokāpšanai krastā un uzsāku kārtot zināmus organizācijas darbus ceremonijai ar pulkv. Kanepu. [...]

9. Mēs nokāpām krastā pie pilsētas tilta plkst. 7, un mūs sagaidīja krievu un Baltijas landesvēra nodaļa, ko ģenerālis Gofs inspicēja. Tad mēs karaspēka [nodaļas] priekšgalā gājām cauri pilsētai, un mums sekoja ievērojams cilvēku pūlis, nonākot pie vācu pieminekļa Kūrmājas³³ priekšā. Šeit citas krievu [karaspēka] nodaļas bija nostādītas aplī, bet redzamā vietā pacelts liels Latvijas karogs. Tad strādnieki sāka nojaukt pieminekli. Tā kā tas bija pamatīgas konstrukcijas, minētais aizņēma vairāk par divām stundām. Galu galā virve tika piestiprināta pie pieminekļa augšdaļā esošā ērgļa un grupa strādnieku un krievu karavīru nogāza to lejā, skanot izsmejošiem pūļa svilpieniem. Orķestris nospēlēja britu himnu četras un Marseljēzu³⁴ divas reizes. Divi latviešu pārstāvji teica runas, un sanākušie beidzot izklīda ap plkst. 11.

10. Laikā, kad noslēdzu šo ziņojumu, pienāk ziņas, ka vācieši atrodas ne vairāk kā 6 verstis no Liepājas. Viņi nepieļauj pārtikas pievešanu pilsētai, paši bez samaksas sagrābjot jebkādus krājumus, kas tiek sūtīti uz Liepāju. Iepriekšējā dienā viņi apturēja un aizturēja divus amerikāņu virsniekus, kas automašīnā brauca uz Rīgu, paziņodami, ka neatzīst mieru ar Sabiedrotajiem.

Avots: National Archives (United Kingdom), Foreign Office, 608/192/77-82.

2. dokumenti

Izvilumi no Amerikas palīdzības administrācijas misijas vadītāja Džona Grūma³⁵ ziņojuma. Liepāja, 1919. gada 27. jūnijs

[...] Early in the morning of June 24th I ordered all officers and supplies on the LAKE TULARE ashore, and by afternoon we were carrying on business at the old stand [...] Upon going ashore we noticed that there was already a marked change in the attitude and spirits of the citizens of Libau. Many more people were seen upon the streets and they all seemed cheerful and in the best of spirits [...]

On June 25th [correctly 26th – *Ē. J.*] Commodore Duff, who had returned to take command of the British Fleet in Libau, sent me Radio saying that General Gough, General Marsh, General Burt, with their staff, has arrived from Helsingfors and were anxious to see me. I went out to the “ROYALIST” [correctly “Galatea” – *Ē. J.*], who by the way is lying in the outer Harbor two miles from the dock, and consequently the trip out and back in the launch take just an hour [...] The British officers went over the Political and Military situations in detail and told me their plans, many of which I did not think advisable, but refrained from commenting in any way at all, for, as I explained to them, I have no authority to offer any suggestions as to the Military or Political policy. General Gough informed me that he and his staff were going ashore at 7.00 P.M., and would march

through the city with Troops to the Kurhaus and requested me to meet him at the Dock and accompany him, which I naturally promised to do. When I arrived at the Dock I found a troop of the Russian Cavalry, part of the Russian detachment which is now policing the city, and a Battalion of Russian Infantry awaiting General Gough's arrival. When he landed he inspected the troops and then the parade formed in line and started on the march through the city. During the march I learned that they were going to attend the tearing down of the Statue of the German Emperor that was in the park just outside of the Kurhaus, and that the Letts had prepared to make quite a ceremony of the event. As I personally did not approve of this method of removing of statue, I felt that as the Treaty of Peace has been signed it was diplomatically a mistake for the British to select this occasion for the first appearance in the city and as a representative of the American Government I did not care participate in the ceremonies. When the procession proceeded about half way through the city I explained to General Gough that I had important work at the office and asked him to excuse me and made an engagement to see him after the ceremony, and returned to the Office. I understand some of those who were present that ropes were attached to the Statue and it was torn down by the populace and that the French and British Military Missions were present and that speeches were made by several prominent Letts and that the French National Anthem was played once and British National Anthem twice, the explanation for the latter being that the Band did not know the American National Anthem, and therefore played the British one twice over, once for Great Britain and once for America. In my humble opinion performance last night was a duplicate of the actions of the Bolsheviks in Petrograd.

At the conference with General Gough and the British Mission this morning, June 27th, I was asked if there was any possible way by which I could supply food for the six hundred

Soldiers of the Russian Detachment that is now policing the city of Libau [...]

Tulkojums

[...] Agri no rīta 24. jūnijā es pavēlēju visiem virsniekiem ar krājumiem no [kuģa] LAKE TULARE³⁶ izcelties krastā, un pēc pusdienā mēs jau darījām darbu pa vecam [...] Izkāpjot krastā, mēs ievērojām, ka bija notikušas ievērojamas pārmaiņas Liepājas pilsoņu attieksmē un noskaņojumā. Ielās bija redzams daudz vairāk cilvēku, un viņi visi izskatījās priecīgi un vislabākajā noskaņojumā. [...]

25. jūnijā [jābūt 26. jūnijā. – Ē. J.] komodors Dafs, kurš ir atgriezies, lai uzņemtos pavēlniecību pār britu floti Liepājā, atstāja man radioziņu, ka ģenerālis Gofs, ģenerālis Māršs,³⁷ ģenerālis Bērts ar savu štābu ir ieradušies no Helsingforsas un ļoti vēlas tikt ar mani. Es devos uz [kuģi] “ROYALIST” [pareizi “Galatea”. – Ē. J.], kurš, starp citu, bija noenkurots ārējā reidā divas jūdzes no piestātnes, un tāpēc ceļš turp un atpakaļ motorlaivā aizņēma tikai stundu. [...] Britu virsnieki pārrunāja politisko un militāro situāciju un detalizēti izstāstīja man savus plānus, daudzi no kuriem man nešķita lietderīgi, taču es vispār atturējos no jebkāda veida komentēšanas, jo, kā es viņiem paskaidroju, man nav pilnvarojuma izteikt jebkādus ierosinājumus attiecībā par militāriem vai politiskiem jautājumiem. Ģenerālis Gofs informēja mani, ka viņš un viņa štābs izkāps krastā plkst. 7.00 vakarā un izies cauri pilsētai karaspēka pavadībā uz Kūrmāju, piedāvājot man sagaidīt viņu piestātnē un pavadīt šajā gājienā, kam es, protams, piekritu. Kad es ierados piestātnē, es ieraudzīju kavalērijas nodaļu no krievu vienības, kas pilsētā pilda policijas funkcijas, un krievu kājnieku bataljonu,³⁸ kas gaidīja ģenerāļa Gofa ierašanos. Kad Gofs nokāpa krastā, viņš inspicēja karaspēku, un tad parāde nostājās rindā un sāka soļot cauri pilsētai. Gājiena laikā es uzzināju, ka viņi dodas nogāzt Vācijas ķeizara statuju, kas atradās parkā tieši pie Kūrmājas, un

latvieši gatavojas padarīt šo notikumu par īstu ceremoniju. Sakarā ar to, ka es personīgi neuzskatīju par pareizu šādu statujas aizvākšanas veidu un domāju, ka, tā kā Miera līgums ir parakstīts, ir diplomātiska kļūda britiem izmantot šo iespēju, pirmo reizi parādoties pilsētā, un kā Amerikas valdības pārstāvis es neiedrošinājos piedalīties ceremonijās. Kad procesija bija nogājusi apmēram pusceļu cauri pilsētai, es paskaidroju ģenerālim Gofam, ka man ir darāmi svarīgi darbi birojā, un lūdzu mani atvainot, apsolut sastapties ar viņu pēc ceremonijas, pēc tam atgriezos birojā. Daži no tiem, kas bija klāt, man stāstīja, ka virves tika piestiprinātas statujai un pūlis to norāva lejā, klāt bija franču un britu militārās misijas un vairāki ievērojami latvieši teica runas, Francijas valsts himna tika spēlēta vienu reizi, bet Lielbritānijas valsts himna divas reizes, turklāt iemesls tam bija tāds, ka orķestris nezināja amerikāņu valsts himnu, tāpēc spēlēja britu himnu divas reizes, vienreiz par Lielbritāniju, otru reizi par Ameriku. Mans pazemīgais viedoklis ir, ka pēdējā vakara priekšnesums bija kopija boļševiku akcijām Petrogradā.

Apspriedē ar ģenerāli Gofu un britu misiju šorīt, 27. jūnijā, es tiku lūgts, vai pastāv kāds iespējams veids, kā es varētu piegādāt pārtiku 600 karavīriem no krievu vienības, kas pašlaik pilda policijas funkcijas Liepājas pilsētā. [...].³⁹

Avots: Hoover Institution Archives, American Relief Administration, European Unit, box 337-5 (J. Groome to ARA, Paris, Report from June 20th to June 27th, 27.06.1919.).

3. dokuments

Izvilksms no Lielbritānijas kara flotes komodora Artura Dafa ziņojuma Lielbritānijas Admirālītei. Liepāja, 1919. gada 30. jūnijs

[...] 2. As had already been reported by W/T, I found that the town of Libau had been evacuated by the Germans, who had withdrawn to a distance of from two to three miles round

it. A battalion of Russians belonging to Prince Lieven's force was evidently necessary that immediate steps should be taken (a) to provide a military force to take over the policing of the town and to guard the roads, railways, etc., on the town side of the part evacuated by Germans, and (b) to set up at once some local authority to administer the town, I signalled to General Gough (Head of the Allied Military Mission to the Baltic Provinces) and to Colonel Tallents (Head of the British Political Mission) that I considered their presence was urgently needed at Libau. According to my latest advices they were at Reval. These missions arrived at Libau on board "GALATEA" on Thursday 26th June, having started before the receipt of my message.

3. A conference was held the same day on board "GALATEA", and as a result it was arranged (i) that for the present the Russian troops should continue to garrison the town; (ii) that immediate steps should be taken to have a thousand Lettish troops sent from Reval, and that pending their arrival such volunteers as could be obtained locally should be armed with rifles from the store in the S.S. "SARATOV", and the training of them started; and (iii) that Mr. Ulmanis, the Prime Minister who had been ejected from office by the Germans when they instituted the government with Mr. Needra at its head, and who had been taking refuge in the "SARATOV" in the outer harbour, should be landed as soon as possible and assume the administration of the country whilst negotiations were instituted to include in his government representatives of all parties.

The Russian Colonel in charge of the Russian troops was present at part of the conference, and expressed the wish to take his orders from the Allied Powers, and his willingness to do all that he could to help in the re-establishment of a local government. [...]

4. The Lettish troops from Reval, to the number of 1600, are now on their way to Libau in H.M. Ships "DRAGON", "VISCOUNT" and "VELOX", and arrive this Monday evening.

Arrangements have been made to accommodate them at first in the Naval Yard, where British Officers from General Gough's Mission are ready to assist in their organisation.

5. Mr. Ulmanis made his official landing on Friday 27th June, and received a great ovation from very large crowd, the proceedings including an official reception on landing, speeches from the balcony of a hotel, and finally a concert in the evening.

6. General Gough and Colonel Tallents left in the "GALA-TEA" on Friday 27th June and have proceeded to Reval in order, if possible, to proceed from there by train to Riga and endeavour to arrange for the Lettish Government to establish there. Mr. Ulmanis is very anxious to change the seat of the government to Riga as soon as possible. At present, as will be seen from my remarks on Riga, lack of communication with and the fighting going on in that town makes it impossible.

7. On Thursday evening, the 26th, took place the ceremony of pulling down the monument erected by the Germans in the principal square of the town to commemorate the capture of Libau from the Russians in May 1915. Both on this occasion, and on the occasion of the ceremonies in connection with the landing of Mr. Ulmanis, the large crowds assembled behaved in the most orderly manner, and there was no sign of any counter demonstration. The town appears to be perfectly quiet at present, and Mr. Ulmanis' Government are getting to work to start their administration: but at the same time the knowledge of the very close proximity of the German troops, who for so long have occupied the town, cramps their style. General Gough has already requested that Paris will demand the immediate further withdrawal of the German troops to a distance of 20 miles from the town. The necessity for this is shown by rumours that were circulated in the town on Saturday, 28th, to the effect that the Germans intended to attempt to enter the town to carry out a coup on the Lettish Government and generally cause disturbances.

8. It is of the utmost importance that not only food but also trade should be re-established here as soon as possible, in order to provide work for the population of Libau. With this in view I sent my message 1010 of 27th June asking that I might be given authority to relax the Blockade on Latvia the moment that Allied Missions here thought that it should be done, without having to wait the long delay which is apparently inevitable if these questions have to be referred home and possibly to Paris.

In view of the fact that this “restriction of trade to and from Latvia and Lithuania” was apparently only put on locally, I have informed the Missions that I am prepared to relax it as a temporary measure, on their representations, pending further instructions.

9. On Thursday afternoon, 26th June, before General Gough left, Mr. Needra, who had arrived the night before from Riga, came on board the “GALATEA” to see him, and stated that he had come to give in his resignation to the representatives of the Allied Powers [...]

Tulkojums

[...] 2. Kā jau ziņots iepriekš ar bezdrāts telegrāfu, pārliecinājos, ka vācieši atstājuši Liepāju, atkāpjoties divu – trīs jūdžu attālumā no tās. [Pilsētā] noteikti nepieciešams krievu bataljons no firsta Līvena spēkiem, lai nekavējoties varētu: a) nodrošināt militāru spēku, kurš pārņemtu kārtības uzturēšanu pilsētā un apsargātu ceļus, dzelzceļus u.c. pilsētas daļā, kuru atstājuši vācieši, un b) uzreiz izveidot vietējās varas iestādes, kas pārvaldītu pilsētu. Es telegrafēju ģenerālim Gofam (Sabiedroto militārās misijas vadītājs Baltijas provincēs) un pulkvedim Talentsam (Britu politiskās misijas vadītājs), ka viņu klātbūtne, manuprāt, steidzami nepieciešama Liepājā. Saskaņā ar jaunāko informāciju viņi atradās Rēvelē. Šīs misijas ieradās Liepājā ar kuģi “GALATEA” ceturtdien, 26. jūnijā, izbraucot [no Rēveles] vēl pirms manas ziņas saņemšanas.

3. Tajā pašā dienā uz kuģa “GALATEA” notika apspriede, kurā tika nolemts, ka: i) pašlaik krievu spēkiem jāturpina pilsētā pildīt garnizona dienestu; ii) nekavējoties jāspēr soļi, lai no Rēveles tiktu atvests tūkstotis latviešu karavīru, un līdz viņu ierašanās brīdim nepieciešams apbruņot uz vietas atrodamos brīvprātīgos ar šautenēm no krājumiem uz tvaikoņa “SARATOV”, un jāsāk viņu apmācība; iii) un Ulmaņa kungam, premjerministram, kuru no amata padzina vācieši, kad tie nodibināja Niedras kunga vadīto valdību, un kurš atrada patvērumu uz ostas ārējā reidā stāvošā [kuģa] “SARATOV”, cik ātri vien iespējams jānododas krastā un jāuzņemas valsts vadīšana līdz laikam, kad tiks organizētas sarunas par visu politisko grupu pārstāvju iekļaušanu viņa valdībā.

Sarunās daļēji piedalījās krievu pulkvedis, kura pārziņā atrodas krievu spēki un kurš izteica vēlmi pakļauties Sabiedroto valstu pavēlēm, kā arī gatavību darīt visu iespējamo, lai palīdzētu atjaunot vietējās varas iestādes. [...]

4. Latviešu karavīri no Rēveles, kopskaitā 1600, šobrīd atrodas ceļā uz Liepāju ar Viņa Majestātes kuģiem “DRAGON”, “VISCOUNT” un “VELOX” un ieradīsies šīs pirmdienas vakarā.

Ir veikti pasākumi, lai viņus sākotnēji izvietotu Kara ostā, kur britu virsnieki no ģenerāļa Gofa misijas ir gatavi palīdzēt viņus sakārtot.

5. Ulmaņa kungs oficiāli nokāpa krastā piektdien, 27. jūnijā, sagaidīts ar stiprām ļoti liela pūļa ovācijām, un starp norisēm bija oficiāla pieņemšana, nokāpjot krastā, runas no viesnīcas balkona un noslēgumā vakara koncerts.

6. Piektdien, 27. jūnijā, ģenerālis Gofs un pulkvedis Talentss devās ar vilcienu uz Rēveli, lai iespējas gadījumā no turienes brauktu ar vilcienu uz Rīgu un mēģinātu panākt, lai tur var sākt darbu Latvijas valdība. Ulmaņa kungs ļoti vēlas valdības rezidenci pārcelt uz Rīgu, cik ātri vien iespējams. Pašlaik, kā būs redzams no manām piezīmēm par Rīgu,⁴⁰ sakaru trūkuma un pilsētā notiekošo kauju dēļ tas nav iespējams.

7. Ceturtdien vakarā, 26. [jūnijā], notika nojaukšanas ceremonija piemineklim, kuru vācieši bija uzcēlušī pilsētas galvenajā laukumā, pieminot pilsētas atņemšanu krieviem 1915. gada maijā. Gan šajā notikumā, gan arī pasākumos, kas bija saistīti ar Ulmaņa kunga nokāpšanu krastā, sapulcējušies lielie pūļi uzvedās ļoti kārtīgi, un nebija nevienas pret [Ulmani] vērstas demonstrācijas. Pašlaik pilsēta šķiet pilnīgi mierīga un Ulmaņa kunga valdība strādā, uzsākot savu darbību, bet vienlaikus apziņa, ka tuvumā atrodas vācu karaspēks, kurš tik ilgu laiku bija okupējis pilsētu, valdību ierobežo. Ģenerālis Gofs jau ir izteicis lūgumu, lai Parīze pieprasa tūlītēju vācu karaspēka atvilkšanu 20 jūdžu attālumā no pilsētas. Prasības pamatotību pierāda baumas, kas pilsētā tika izplatītas sestdien, 28. [jūnijā], par to, ka vācieši gatavojas mēģināt ieiet pilsētā, lai gāztu Latvijas valdību un vispār izraisītu nemierus.

8. Ir ārkārtīgi svarīgi pēc iespējas ātrāk šeit atjaunot ne tikai pārtikas apgādi, bet arī tirdzniecību, lai tādējādi nodrošinātu Liepājas iedzīvotājiem darbu. Ņemot to vērā, es nosūtīju savu 27. jūnija ziņu Nr. 1010, lūdzot man piešķirt pilnvaru atvieglot Latvijas blokādi tad, kad šeit esošās Sabiedroto misijas uzskatīs to par nepieciešamu, negaidot uz ilgo kavēšanos, kas, jādomā, ir neizbēgama, ja šos jautājumus būs jārisina Londonā vai, iespējams, Parīzē.

Ievērojot apstākli, ka šis “ierobežojums tirdzniecībai ar un no Latvijas un Lietuvas” acīmredzami ir izsludināts šeit uz vietas, es paziņoju misijām, ka esmu gatavs, tās pārstāvot, ierobežojumu kā pagaidām izsludinātu pasākumu pagaidām atvieglot, līdz tiks saņemti turpmāki norādījumi.

9. Ceturtdien pēcpusdienā 26. jūnijā, pirms ģenerālis Gofs aizbrauca, Niedras⁴¹ kungs, kas iepriekšējā vakarā bija ieradies no Rīgas, uzkāpa uz kuģa “GALATEA”, lai ar viņu tiktos, un norādīja, ka ieradies, lai paziņotu par savu atkāpšanos no [Ministru prezidenta] amata Sabiedroto valstu pārstāvjiem.

Es biju klāt visā garajā sarunā ar viņu. Niedras kungs, kurš bija ģērbies garīdznieka tērpā, man šķita tieši tāds, kāds viņš ir,

proti, konservatīvo latviešu pārstāvis; un kā kāds, kam pieder loma valstī, viņš norādīja, ka nav gatavs ieņemt amatu nevienā valdībā, kas nesola stingri izpildīt viņa noteiktos nosacījumus. [...]

Avots: National Archives (United Kingdom), Admiralty, 137/1666/241-243.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- ¹ Hoover Institution Archives (turpmāk: HIA), American Relief Administration (turpmāk: ARA), European Unit (turpmāk: EU), box 336-10.
- ² HIA, ARA, EU, box 336-1 (G. Harrington to G. Felker, 15.07.1919.; R. Kück to J. Groome, 26.06.1919.); 336-3, 337-5 (R. Kück to J. Groome, 27.06.1919.); 338-2 (J. Groome to Office in Berlin, 27.06.1919.). Sīkāk sk.: Ēriks Jēkabsons (2018). *Latvijas un Amerikas Savienoto Valstu attiecības 1918.–1922. gadā*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- ³ Amerika un Austrum-Eiropa. *Kurzemes Vārds*, 31.08.1920.
- ⁴ A. Purs (2008). “Weak and Half-Starved Peoples” meet “Vodka, Champagne, Gypsies and Drozhki”. Relations between the Republic of Latvia and the USA from 1918 to 1940. In: D. Auers (ed.). *Latvia and the USA: From Captive Nation to Strategic Partner*. Rīga: University of Latvia Press, p. 23.
- ⁵ HIA, ARA, EU, box 337-5 (J. Groome to Paris, Report from June 20th to June 27th, 27.06.1919.).
- ⁶ HIA, ARA, EU, box 337-5 (J. Groome to ARA, Paris, Report from June 20th to June 27th, 27.06.1919.).
- ⁷ HIA, ARA, EU, box 338-1 (E. Foreman to H. Hoover, 28.06.1919.).
- ⁸ HIA, ARA, EU, box 338-1 (E. Foreman to H. Hoover, 26., 27.06.1919.).
- ⁹ HIA, ARA, EU, box 337-5 (E. Foreman to H. Hoover, 25.06.1919.); Liepājas iedzīvotāju manifestācija okupācijas varas atcelšanas gadījumā. *Kurzemes Vārds*, 27.06.1919.; Svētku izrāde. *Kurzemes Vārds*, 28.06.1919.; Leaves Boat Refuge to Govern the Letts. *Los Angeles Times*, 06.07.1919.
- ¹⁰ Stīvens G. Talentss (*Tallents*; 1884–1958), Lielbritānijas valsts ierēdnis, kara laikā – virsnieks (pulkvežleitnants). No 1919. gada februāra – politiskās misijas vadītājs Baltijas valstīs.
- ¹¹ Hjūberts Delapērs Gofs (*Gough*; 1870–1963), Lielbritānijas armijas ģenerālleitnants. 1919. gadā Sabiedroto misijas vadītājs Baltijas valstīs.
- ¹² Frenks Māršs (*Marsh*; 1875–1957), Lielbritānijas armijas ģenerālmajors. 1919. gadā Sabiedroto misijas Baltijas valstīs vadītāja Hjūberta Gofa vietnieks.
- ¹³ Domāti Helsinki, līdz 1917. gadam Krievijas impērijā pilsēta tika saukta par Helsingforsu.

- ¹⁴ Domāta Tallina, kuras oficiālais nosaukums līdz 1918. gadam bija Rēvele.
- ¹⁵ Georgijs Knupfers, Krievijas kara flotes I ranga kapteinis, 1919. gadā Ziemeļrietumu Krievijas Brīvprātīgo armijas jūras militārais pārstāvis Igaunijā.
- ¹⁶ Ingermanlandieši – somugriem piederīga etniska grupa austrumos no tag. Igaunijas–Krievijas robežas. Tālāk S. Talentss paskaidroja, ka konflikts atrisināts, abām pusēm vienojoties par nosacījumiem, uz kādiem ingermanlandiešu vienības piekritušas iekļauties Krievijas Ziemeļrietumu Brīvprātīgo armijā.
- ¹⁷ Johans Laidoners (*Laidoner*; 1884–1953), Igaunijas armijas ģenerālis. 1918.–1920. gadā armijas virspavēlnieks.
- ¹⁸ Konstantīns fon Krūzenšterns (1883–1962), Krievijas un Krievijas Ziemeļrietumu armijas pulkvedis, ģenerālmajors. No 1919. gada vasaras – Ziemeļrietumu armijas štāba Ārējo sakaru nodaļas priekšnieks.
- ¹⁹ Ernests Džons Daulijs (*Dawley*; 1886–1973), ASV armijas virsnieks. 1919. gadā ASV delegācijas Miera konferencē misijas Baltijas valstīs vadītāja vietnieks, pulkvežleitnants, vēlāk ģenerālmajors.
- ²⁰ Alfrēds Flečers (*Fletcher*; 1875–1959), Vācijas armijas majors. 1919. gada 1. februārī–25. jūlijā Baltijas landesvēra komandieris.
- ²¹ Acīmredzot S. Talentss šeit lieto analogisku Ziemeļrietumu Krievijai apzīmējumu, ko viņa apziņā nostiprina N. Judeņiča komandētās Ziemeļrietumu Krievijas Brīvprātīgo armijas nosaukums, kurš šādā kontekstā attiecībā uz Ziemeļlatviju nav pareizs (pareizāk būtu Ziemeļaustrumu Latvija).
- ²² Alfrēds Bērts (*Burt*; 1876–1949), Lielbritānijas armijas brigādes ģenerālis, 1919.–1920. gadā militārās misijas vadītājs Latvijā.
- ²³ Jādomā, S. Talentss kļūdiņies, Igaunijā Jāņu diena svinēta 23.–24. jūnijā un brīvdiena bija 24. jūnijs.
- ²⁴ Anatols Līvens (*Lieven*; 1873–1937), Mežotnes muižas īpašnieks, Krievijas armijas rotmistrs. No 1919. gada sākuma krievu vienības komandieris landesvēra sastāvā, no 2. jūlija – formāli Rietumkrievijas Brīvprātīgo armijas komandieris, taču jau pēc dažām dienām vienība tika pārvietota uz Narvu un iekļauta Ziemeļrietumu Krievijas Brīvprātīgo armijā.
- ²⁵ Acīmredzot domāts arī ostas ārējais reids.
- ²⁶ Arturs Alans Morisons Dafs (*Duff*; 1874–1952), Lielbritānijas kara flotes virsnieks. 1919. gadā kuģa “Caldedon” un 2. vieglo kreiseru eskadras komandieris Baltijas jūrā, vēlāk sasniedzis admirāļa dienesta pakāpi.
- ²⁷ Herberts Adolfuss Grants-Vatsons (*Grant-Watson*; 1881–1971), Lielbritānijas Ārlietu ministrijas ierēdnis, diplomāts. 1919. gadā pārstāvis Baltijas valstīs.
- ²⁸ Alfrēds H. Kīnens (*Keenan*), Lielbritānijas armijas majors, 1919. gadā pirmais Lielbritānijas militārās misijas vadītājs Latvijā.
- ²⁹ Dāvids Kaneps (*Kanep*; 1878–1969), Krievijas armijas virsnieks, 1919. gadā A. Līvena nodaļas, Ziemeļrietumu Krievijas Brīvprātīgo armijas pulkvedis,

- bataljona komandieris. Vēlāk Igaunijas armijas pulkvežleitnants. Igaunis pēc izcelsmes.
- ³⁰ Aleksandrs Kolčaks (1874–1920), Krievijas kara flotes admirālis. 1918.–1920. gadā “Krievijas Augstākais valdnieks” Sibīrijā, viens no ietekmīgākajiem krievu pretboļševistiskās kustības vadītājiem.
- ³¹ Pret apgalvojumu par landesvēra vienību jāizturas piesardzīgi, jo citi avoti šādu faktu neapstiprina. Jāpiezīmē, ka A. Līvena nodaļas vadība D. Kanepa vadītā bataljona darbību Liepājā nosodīja, atzīmējot iejaukšanās nepieļaujamību politisku jautājumu risināšanā (pirmkārt, runa bija tieši par dalību pieminekļa nojaukšanā). D. Kanepa bataljons atstāja Liepāju un izbrauca uz Narvu jūlija vidū.
- ³² Kārlis Ulmanis (1877–1942), valstsvīrs. Ministru prezidents 1918. gada novembrī – 1921. gadā, 1925.–1926. gadā, 1931. gada martā–decembrī, 1934. gada martā–1940. gada jūnijā, Valsts prezidents 1936.–1940. gadā. Realizēja autoritāru apvērsumu 1934. gada maijā.
- ³³ 19. gadsimta 70. gados būvētā atpūtas ēka, kurā bija arī restorāns, deju zāle teātra un koncertzāle ar 500 skatītāju vietām, atradās Jūrmalas parkā. Ēka gāja bojā ugunsgrēkā 1937. gadā.
- ³⁴ Marseljēza – Francijas valsts himna.
- ³⁵ Džons Čārlijs Grūms (*Groome*; 1862–1930), ASV policijas ierēdnis, pasaules kara laikā – armijas pulkvedis, 1919. gadā Amerikas palīdzības administrācijas misijas vadītājs Baltijas valstīs.
- ³⁶ Lake Tulare – viens no ASV kara flotes transportkuģiem, kas piegādāja miltu kravas Centrālās un Austrumeiropas valstīm.
- ³⁷ F. Māršs gan bija palicis Tallinā un Liepājā neieradās.
- ³⁸ Runa varēja būt vienīgi par mazāku vienību, jo Liepājā šajā laikā kopumā atradās viens A. Līvena nodaļas bataljons D. Kanepa vadībā.
- ³⁹ Dž. Grūms apņēmas par samaksu apgādāt krievu karaspēka nodaļu Liepājā ar pārtiku.
- ⁴⁰ Šeit netiek publicētas.
- ⁴¹ Andrievs Niedra (1871–1942), literāts, mācītājs, politisks darbinieks. 1919. gada maijā–jūnijā provāciskas Latvijas valdības vadītājs.